

DENET DUYURU

Vergi

AUDIT | TAX | ADVISORY

For the latest from BDO Turkey, follow us

Duyuru Tarihi : 06.05.2024
Duyuru No : 2023/019
Yayımlandığı Yer : VERGİ DÜNYASI DERGİSİ -
MAYIS 2024 Sayı : 513

Emrah AKIN
E. Maliye Müfettişi,
Yeminli Mali Müşavir
ORCID NO
0009-0009-6143-8392

ENFLASYONLA MÜCADELEDE DOLAYLI VERGİ POLİTİKASININ ARTAN ÖNEMİ

ÖZ

Enflasyonla mücadele bağlamında para ve maliye politikalarının bir uyum içinde çalışması büyük önemi haizdir. Maliye politikasının en önemli araçlarından olan “vergi politikası” özellikle dolaylı vergiler üzerinden ciddi enflasyonist etkiler yaratabilmektedir. Özellikle nispi (oransal) dolaylı vergilerin ağırlıklarının arttığı dönemde “mali çarpan” da artmakta ve maliyet artışları perakende fiyatlara çok daha yüksek nispetlerde yansımaktadır. 28 Aralık 2023 tarih ve 32413 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanan 8001 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı ile enflasyonla mücadele bağlamında para ve maliye politikası uyumu için önemli bir adım atılmış ve tütün ürünlerindeki nispi-maktu Özel Tüketim Vergisi kompozisyonu değiştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler:

Para Politikası, Maliye Politikası, Vergi Politikası, Mali Çarpan, Nispi, Maktu, Enflasyon, Bütçe, Özel Tüketim Vergisi

DENET DUYURU
Sayı : 2024/019/1

BDO Yayıncılık A.Ş.

Eski Büyükdere Cad. No.14
Park Plaza Kat:4
34398 Maslak/İstanbul
Turkey

Tel: +90 212 365 62 00
Fax: +90 212 365 62 02
e-mail: bdo@bdo.com.tr
www.bdo.com.tr

Garantisi ile sınırlı bir Birleşik Krallık şirketi olan BDO International Limited’in üyesi ve bir Türk anonim şirketi olan BDO Yayıncılık A.Ş., bağımsız üye kuruluşlardan oluşan BDO ağıının bir parçasını teşkil etmektedir.

BDO International global ağıının toplam gelirleri 2023 yılında 14 milyar ABD Doları olarak gerçekleşmiştir. BDO, 166’dan fazla ülkede bulunan 1.776 ofiste faaliyet göstermekte olup, bu ofislerde denetim ve danışmanlık hizmetleri veren ortaklar dahil dünya çapında 115.661 kişi çalışmaktadır.

Dikkat ve titizlikle hazırlanan bu yayın, geniş anlamda görüşleri içermekte olup, genel bir yol gösterici olarak değerlendirilmelidir. Özel durumlara ilgili olarak, mesleki görüş ve yardım almadan, bu yayına dayanarak uygulamalarda bulunulmamalıdır. Bu konuların kendi özel durumunuza ilişkin etkilerini görüşmek için BDO Yayıncılık A.Ş. ile temas kurabilirsiniz. Bu yayındaki bilgilere dayanarak belli eylemlerde bulunmak veya bulunmamak nedeniyle, BDO Yayıncılık A.Ş. ve ortakları, çalışanları ile yazarları herhangi bir yükümlülük veya sorumluluk kabul etmemektedirler.

1. GİRİŞ

“Yeni vergi yapısıyla ilerleyen dönemde enflasyonist baskı daha sınırlı olacaktır. (...) AB ülkelerine yakınsamayı hedefleyen bu düzenleme, dezenflasyona geçiş döneminde maliye ile para politikası arasındaki eşgüdüm açısından da örnek oluşturmuştur.”¹

Alıntıladığımız bu satırlar Merkez Bankası'nın (TCMB) 2024 I. Çeyrek Enflasyon Raporu'ndan. TCMB'nin bugüne kadar yayımladığı çeşitli çalışmalar ve önceki bazı enflasyon raporlarında vergi politikasının enflasyon üzerindeki etkilerine satır aralarında değinilmesine rağmen ilk defa 2024 I. Çeyrek Enflasyon Raporu'nda oldukça kuvvetli bir para ve maliye politikası uyumu vurgusu yapıldığı dikkati çekiyor.

Vergi politikası, “maliye politikasının” en kuvvetli enstrümanlarından birisi kuşkusuz. Diğer maliye politikası enstrümanları olan “kamu harcamaları ve borçlanma”ya kıyasla vergi politikasının daha çok yönlü bir enstrüman olduğunun altını da kuvvetli çizgilerle çizmemiz gerekiyor. Cari açıkla mücadeleden istihdam politikalarının oluşturulmasına, ekonomik büyümenin yönetilmesinden ihracatın finansmanına, sosyal devlet ilkesinin amaçlarının sağlanmasından kamu harcamalarının sağlıklı finansmanına kadar oldukça geniş bir yelpaze karşındayız.

Bu açılardan baktığımızda, 28 Aralık 2023 tarihinde Resmî Gazete'de yayımlanan 8001 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı, sigara vergilemesindeki yapısal sorunun çözümüne dair atılan olumlu bir adımla, enflasyonla mücadelede vergi politikasının kullanımı bağlamında önemli ve sofistike bir kilometre taşını temsil ediyor.

2. MALİ ÇARPAN NEDİR?

Yukarıda sözünü ettiğimiz “sofistike” vergi politikası adımını anlayabilmek için öncelikle “mali çarpan” mekanizmasını izah etmemiz gerekiyor. *“Mali çarpan, üretici fiyatı ya da maktu vergilerdeki bir birimlik artışın nihai satış fiyatına ne oranda yansıtacağını ifade etmektedir.”²* Bu ifadeyi biraz daha açalım; örneğin yüksek oranda nispi vergi içeren bir vergileme modelinde, maliyet artışları ile perakende satış fiyatları arasında mali çarpan nedeniyle doğrusal olmayan bir ilişki oluşuyor ve her türlü maliyet artışı perakende satış fiyatına çok daha yüksek oranda yansıyor.

¹ TCMB 2024 I. Çeyrek Enflasyon Raporu, https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/d1d133fa-694e-4a92-8aaa-3e592786d04b/enf_2024-I_tam.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-d1d133fa-694e-4a92-8aaa-3e592786d04b-oT6KBfV, (26.03.2024)

² TCMB 2024 I. Çeyrek Enflasyon Raporu, sf.42, https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/d1d133fa-694e-4a92-8aaa-3e592786d04b/enf_2024-I_tam.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-d1d133fa-694e-4a92-8aaa-3e592786d04b-oT6KBfV, Erişim: 26 Mart 2024

Mali çarpanı aşağıdaki şekilde formüle edebiliriz;

$$\text{Çarpan} = \frac{1}{(1 - \text{Satış Fiyatı Üzerinden Tüm Nispi Vergi ve Paylar})}$$

Paylaştığımız bu formülün temel önermesini “bir malın üzerindeki nispi vergi ve paylar arttıkça o mala ilişkin mali çarpan da büyüyecektir.” şeklinde özetleyebiliriz.

Bir örnek verelim, mali çarpanın 8 olarak hesaplandığı bir malın maliyetinde 1 TL’lik bir artış olduğunu varsayalım. Bu 1 TL’lik artışın perakende fiyata yansımaları -mali çarpan mekanizması nedeniyle- 8 TL olacaktır. Diğer bir anlatımla, böyle bir sistemde maliyetteki 1 TL’lik artışın doğrudan perakende fiyata 1 TL olarak yansımaları mümkün değildir. Aynı malın üzerindeki nispi vergi yükünün azaltıldığını ve mali çarpanın 5’e düştüğünü varsayalım; bu durumda 1 TL’lik maliyet artışının perakende fiyata yansımaları sadece 5 TL olacaktır.

3. 8001 SAYILI CUMHURBAŞKANI KARARI³, KARARIN ÖNEMİ VE MUHTEMEL ETKİLERİ

Yukarıdaki kesimlerde de vurguladığımız üzere 28 Aralık 2023 tarihinde Resmî Gazete’de yayımlanan 8001 sayılı Cumhurbaşkanı Kararı, enflasyonla mücadelede vergi politikasının kullanımı bağlamında oldukça önemli. Mezkur Karar’la birlikte 1 Ocak 2024 tarihinden itibaren geçerli olmak üzere, sigaralara uygulanan maktu ÖTV paket başına 1,1043 TL’den 4,8058 TL’ye ve asgari maktu ÖTV ise 22,228 TL’den 28,498 TL’ye artırılmış; nispi ÖTV oranı da yüzde 63’ten yüzde 57’ye indirilmiştir. Karar’da ayrıca 2024 yılı Ocak ayında maktu ÖTV’de yapılması gereken otomatik enflasyon artışının da bu defa uygulanmayacağı belirtilmiştir.

Atılan bu adımla birlikte, enflasyon sepetindeki ağırlıkları yüzde 5 civarında olan, sigaralara ilişkin “mali çarpan” 7,5’ten 5,2’ye düşürülmüştür. Diğer bir anlatımla, yeni durumda bu ürünlerdeki 1 TL’lik bir maliyet artışı bu ürünlerin perakende satış fiyatına 7,5 TL yerine 5,2 TL olarak yansiyacaktır.

Sigara vergileme politikasındaki bu değişikliği irdelediğimizde, 2023 sonu 54 TL ortalama fiyattaki bir paket sigaradan alınan vergi, mezkur Karar ile birlikte 49 kuruş artmaktadır. Buna göre, sigara üzerindeki vergi yükünün yeni düzenleme ile yüzde 81,7’den yüzde 82,6’ya çıktığı da dikkati çekmektedir. Diğer bir anlatımla, atılan adımla birlikte ürün üzerindeki nispi/maktu vergi kompozisyonu değiştirilirken, vergi yükü düşürülmemiş; aksine bir miktar da artırılmıştır.

³ 28 Aralık 2023 tarihli ve 32413 sayılı Resmî Gazete’de yayımlanmıştır.

Özetle, kamu harcama finansmanı için vergilerin hayati bir önemi haiz olduğu bu dönemde, önemli bir vergi kaynağında vergilendirme modelinde bir değişikliğe gidilmiş, maktu ÖTV artırılıp nispi ÖTV oranı indirilmiş ve toplamda vergi yükü ve vergi geliri artırılmıştır.

Makalemizi kaleme aldığımız mart ayı itibariyle Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yayımlanan bütçe uygulama sonuçları da yukarıda öne sürdüğümüz önermeyi desteklemektedir. Hazine ve Maliye Bakanlığı Kamu Mali Yönetim ve Dönüşüm Genel Müdürlüğü tarafından yayımlanan “Şubat 2024 Bütçe Gerçekleşmeleri (Gelir)⁴” istatistiği, 2024 Ocak-Şubat döneminde bütün mamulleri üzerinden toplanan ÖTV gelirinin, bir önceki yılın aynı dönemine kıyasla yaklaşık yüzde 70 civarında arttığını göstermektedir.

Enflasyonist dönemlerde nispi yani fiyat üzerinden alınan dolaylı vergilerin bütçe vergi gelirleri üzerinde müspet bir etkisi olduğu düşünülse de enflasyonla mücadele edilen bu günlerde hem TCMB’nin mezkur Enflasyon Raporunda vurguladığı, hem de bizim makalemizin önceki kesimlerinde izah etmeye gayret ettiğimiz üzere; nispi vergilerin “mali çarpan” mekanizması üzerinden enflasyonu arttırıcı tabiatları olması nedeniyle daha yıkıcı sonuçları olacağı dikkatten kaçırılmamalıdır. Zira, vergi gelirindeki ihtiyacı daha optimal ve öngörülebilir bir yöntemle gidermek karar verici kurumların inisiyatifindedir; böyle bir durumda maktu vergilerde yapılacak artış ile üreticilerin fiyatlandırma stratejilerinden bağımsız olarak bu ihtiyaç giderilebilir, tüm maliyetlerin fiyata katlanarak yansımaya neden olacak nispi vergi ise düşük tutulabilir.

Bununla birlikte yüksek vergi artışlarına bağlı artan fiyatların sonucu olarak piyasada yasa dışı ticarete yönelim olması da söz konusudur. Burada Laffer’e bir parantez açalım. Vergi oranları ve vergi gelirleri arasındaki ilişkiyi gösteren “*Laffer Eğrisi*” de yüksek vergi oranlarının vergi gelirlerini düşürücü etkisini ve yüksek çarpanlı yanlış vergi yapısının ekonomi üzerindeki olumsuz etkilerini göstermektedir. Dr. Arthur B. Laffer “*Tütün Vergilemesi El Kitabı: Teori ve Pratik*⁵” adlı eserinde, bütün vergilemesinde nispi vergileme modelinin ağırlıklı olduğu bir sistemde, belli bir noktadan sonra yapılacak nispi vergi oranı artışlarının hükümetin vergi gelirlerinde aynı şekilde artış sağlamayacağını; aksine bütün ürünleri üzerinden alınan vergiler toplamının azalacağını vurgulamaktadır. Laffer, mezkur eserinde tüm dünyada nispi vergileme yerine “maktu vergileme” modellerinin tercihine yönelik ciddi bir eğilim olduğu vurgulamakta ve bunun nedeni olarak da “vergi geliri ve kamu sağlığıyla ilişkili hedeflere” verilen önemin artmasını göstermektedir. Laffer ayrıca maktu vergilerin nispi vergilere kıyasla ağırlıklı olduğu vergileme modellerinde, hükümetlerin vergi gelirlerinin sigara müşterilerinin marka tercihlerinden bağımsızlaştığını ve bu sayede

⁴ Hazine ve Maliye Bakanlığı Kamu Mali Yönetim ve Dönüşüm Genel Müdürlüğü, “Şubat 2024 Bütçe Gerçekleşmeleri (Gelir)” <https://hmb.gov.tr/bumko-aylik-butce-uygulama-sonuclari> , Erişim: 29 Mart 2024

⁵ Dr. Arthur B. Laffer, “*Handbook of Tobacco Taxation: Theory and Practice*”, The Laffer Center at The Pacific Research Institute, San Francisco, 2014

daha istikrarlı ve kontrol edilebilir bir vergi geliri kaynağı yaratılabileceğini de belirtmektedir.

Yüksek mali çarpan dolayısıyla artan enflasyonun bütçe giderlerine etkisi açısından konuya bakacak olursak; devlet de harcama yapmak zorunda olan bir ekonomik aktör olarak enflasyondan ciddi şekilde etkilenmektedir. Enflasyondaki en küçük yukarı yönlü kırırandanma bile bütçe harcamalarında milyar TL'lerle ifade edilebilecek büyük sapmalara neden olabilmektedir. Enflasyonda meydana gelecek 1 puanlık artışın, TÜFE ile güncellenen kalemlerden sadece personel giderleri ve emekli maaşları dikkate alındığında dahi bütçede yarattığı ek yük yaklaşık 50 milyar TL olarak hesaplanmaktadır.

Özetle, yüksek nispi vergiler, enflasyonu artırarak hem ekonominin genel dengesini bozmakta hem de -artan enflasyon kanalından- bütçe giderlerini artırarak, yaratmaları beklenen enflasyon kaynaklı ek vergiden çoğu zaman daha fazla kamu harcamasına neden olmaktadır.

4. AVRUPA BİRLİĞİ'NİN KONUYA YAKLAŞIMI

2024-2028 yıllarını kapsayan 12. Kalkınma Planı'nın, Planın Hedef ve Politikaları başlıklı kesiminde "Avrupa Birliği'ne katılım sürecinde müktesebata ve üyesi olduğumuz diğer uluslararası kuruluşlarca vergisel alanda belirlenen standartlara uyum çalışmalarına devam edilecektir."⁶ denilmektedir. Bu politika bileşeni, Plan Dönemi olan 2024 ila 2028 yılları arasında AB'nin vergisel alandaki direktif ve önermelerinin ülkemiz tarafından kuvvetli şekilde takip edileceğinin altını çizmektedir.

8001 sayılı Cumhurbaşkanlığı Kararı ile atılan adımla alakalı olarak, TCMB'nin 2024 I. Çeyrek Enflasyon Raporu'nda da "AB ülkelerine yakınsamayı hedefleyen bu düzenleme, dezenflasyona geçiş döneminde maliye ile para politikası arasındaki eşgüdüm açısından da örnek oluşturmuştur."⁷ denilmektedir. Bu bağlamda, AB'nin konu hakkındaki yaklaşımını irdelemek de önem kazanmaktadır.

8 Kasım'da yayımlanan AB'nin 2023 Türkiye Raporu'nda⁸ yer alan en önemli vergi politikası vurgularından birisinin sigara vergilendirmesi ile alakalı olduğu görülmektedir. Rapor'da "sigara vergilendirmesi" politika ve AB'ye uyum bakımından

⁶ T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 12. Kalkınma Planı (2024-2028), Madde 400.6, sayfa 74, https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/12/On-ikinci-Kalkinma-Plani_2024-2028_11122023.pdf

⁷ TCMB 2024 I. Çeyrek Enflasyon Raporu, sf.42, https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/d1d133fa-694e-4a92-8aaa-3e592786d04b/enf_2024-I_tam.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-d1d133fa-694e-4a92-8aaa-3e592786d04b-oT6KBfV, Erişim: 29 Mart 2024

⁸ European Commission, "Türkiye 2023 Report", sf. 98, https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2023/SWD_2023_696%20Tu%CC%88rkiye%20report.pdf, Erişim:29 Mart 2024

ilerleme görülmeyen konulardan bir tanesi olarak vurgulanmıştır. Raporda, sigara üzerindeki toplam vergi yükünün AB seviyelerine yakın olduğunu vurgulandıktan sonra, bu ürün üzerindeki ÖTV yapısının maktu ve oransal ögeler bağlamında AB uygulamalarından negatif anlamda ayrıştığı kayda geçirilmiştir. AB'nin bu noktadaki temel tavsiyesi, bu ürünlerin vergilendirmesinde nispi ÖTV yerine daha ağırlıklı olarak maktu ÖTV'nin tercih edilmesi yönündedir. Nitekim, 2008 global krizi sonrasında 28 AB ülkesinden 22'si, sigara vergilemesinde düzenleme yapıp nispi vergi oranını düşürmüş, maktu vergi miktarını artırmıştır. Böylece, vergi gelirlerinde artış elde ederken, sigara vergilendirme sistemini çok daha öngörülebilir hale getirmiş, enflasyon üzerindeki olumsuz etkisini minimize edebilmiştir.

5. SONUÇ

Para ve maliye politikalarının bütüncül şekilde, birlikte ve uyumlu çalışmadığı bir ekonomik sistemde, TCMB tarafından konulan enflasyon hedeflerinin tutturulmasının imkansızına yakın olduğunu söylemek mümkündür. Bu bağlamda, 2023 sonunda gerçekleştirilen, nispi vergi oranının azaltılarak AB ortalamasına bir adım daha yaklaştıran, mali çarpanı ve dolayısıyla enflasyonu düşürücü etkisi olan sigara vergi reformunun, para ve maliye politikalarının uyumu bakımından büyük bir önemi haiz olduğu izahtan varestedir.

TCMB tarafından 2015'te yayımlanan “*Türkiye’de Tütün Ürünleri Piyasasında Firma Stratejisi, Tüketici Davranışı ve Vergilendirme*”⁹ başlıklı çalışmada sigara vergilendirmesinde en uygun vergi politikasının, mümkün olan minimum nispi ve maksimum maktu ÖTV’yi içeren bir politika olması gerektiğinin altı çizilmektedir. Bu politika önermesinin, enflasyonla mücadelede para ve maliye politikalarının uyumu bağlamında son derece dikkate değer bir önerme olduğu, atılan bu son adımla birlikte de ortaya konulmuştur.

Yapılan son düzenleme ile sigara vergi sistemindeki yapısal sorunların giderilmesi için önemli bir adım atılmış olsa da ülkemizde sigaralara uygulanan yüzde 57 oranındaki nispi vergi yüzde 27 olan AB ortalaması ile kıyaslandığında hala oldukça yüksek seviyededir. Dolayısıyla maliyetlerin katlanarak fiyata yansımaya neden olan 5,2’lik mali çarpanın da AB ortalaması olan 2 ile kıyaslandığında bu alanda daha gidilecek yol olduğu görülmektedir. Bu bağlamda, enflasyonla mücadelenin son derece ön planda tutulduğu bu dönemde bu tarz reform hareketlerine devam edilmesi kritik önemi haizdir.

Nispi dolaylı vergilerin enflasyon üzerindeki etkisi dikkate alınınca, makalemizde değinmediğimiz ancak çok önemli bir konu olan “**dolaylı-doğrudan vergiler dengesi**” de dikkate değer bir konu olarak karşımıza çıkmaktadır. 2024 ila 2026 yılları

⁹ ATUK Oğuz & ÖZMEN Mustafa Utku, Working Paper NO: 15/18: “*Firm Strategy, Consumer Behavior and Taxation in Turkish Tobacco Market*”
<https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/EN/TCMB+EN/Main+Menu/Publications/Research/Working+Papers/2015/15-18>

arasını kapsayan Orta Vadeli Program'da¹⁰ da “Gelir, kurumlar, katma değer vergileri kanunları ile vergi usul kanununun, vergilemede adalet, eşitlik, öngörülebilirlik ve şeffaflık ilkeleri temelinde, vergi tabanının genişletilmesine ve gönüllü uyumun artırılmasına destek veren, sade ve kolay uygulanabilir bir yapı oluşturulmak amacıyla güncellenmesi yönünde düzenlemeler hayata geçirilecek, orta vadede doğrudan vergilerin payı artırılabilecektir.” denilerek bu konunun önemine dikkat çekilmiştir. Genel tabloya bakıldığında, -büyük oranda nispi olarak uyguladığımız- dolaylı vergilerin bütçe vergi gelirlerimizin yaklaşık yüzde 60'ını karşıladığı dikkat çekmektedir. Dolaylı vergilerin bu denli ağırlıkta olduğu bir sistemin sürdürülebilmesi birçok makroekonomik soruna davetiye çıkarmakta ve bütçe disiplinini de ciddi mahiyette tehdit etmektedir. Doğrudan vergilerin bütçe içindeki payının artırılması için mevcut gelir ve -yakın dönemde artırılan- kurumlar vergisi oranlarını yükseltmek elbette isabetli bir politika tedbiri olmayacaktır. Bu vergilerin, bütçe vergi gelirleri içindeki payının artırılması için kayıt dışı ekonomi ile kararlı mücadele, kayıtlı mükellef sayısının artırılması ve elbette -OVP'de de vurgulanan- mevcut istisna ve muafiyet yapısının tekrar masaya yatırılması daha kalıcı ve sürdürülebilir bir mali iklim yaratacaktır. Kuşkusuz yaratılacak bu mali iklim para ve maliye politikası uyumunda da önemli bir kilometre taşını temsil edecektir.

Gelecek dönemlerde de vergi politikaları şekillendirilirken yukarıda zikretmeye çalıştığımız hassasiyetlere uyumlu politikalar oluşturulması ve sigara vergilemesinde 2023 yılı sonunda atılan önemli adımın benzeri vergi politikası değişikliklerine gidilmesi hem enflasyonla mücadele, hem bütçe vergi gelirlerinin öngörülebilirliği, hem uluslararası iyi uygulama örneklerine yakınsama hem de para ve maliye politikalarının uyumu bağlamında büyük faydalar sağlayacaktır.

¹⁰ T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, “ORTA VADELİ PROGRAM (2024-2026)”, sf. 28 https://www.sbb.gov.tr/wp-content/uploads/2023/09/Orta-Vadeli-Program_2024-2026.pdf, Erişim: 30 Mart 2024

KAYNAKÇA

- 4760 sayılı Özel Tüketim Vergisi Kanunu ve ilgili mevzuat
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, “ORTA VADELİ PROGRAM (2024-2026)”
- T.C. Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, “12. KALKINMA PLANI (2024-2028)”
- ATUK Oğuz & ÖZMEN Mustafa Utku, Working Paper NO: 15/18: “Firm Strategy, Consumer Behavior and Taxation in Turkish Tobacco Market”
- TCMB 2024 I. Çeyrek Enflasyon Raporu,
https://www.tcmb.gov.tr/wps/wcm/connect/d1d133fa-694e-4a92-8aaa-3e592786d04b/enf_2024-I_tam.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=ROOTWORKSPACE-d1d133fa-694e-4a92-8aaa-3e592786d04b-oT6KBfV,
- European Commission, “Türkiye 2023 Report”,
https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/documents/2023/SWD_2023_696%20Tu%CC%88rkiye%20report.pdf
- Dr. Arthur B. Laffer, “Handbook of Tobacco Taxation: Theory and Practice”, The Laffer Center at The Pacific Research Institute, San Francisco, 2014
- Hazine ve Maliye Bakanlığı Kamu Mali Yönetim ve Dönüşüm Genel Müdürlüğü, “Şubat 2024 Bütçe Gerçekleşmeleri (Gelir)